

MIJN NAAM IS AICHA

Methodische handreikingen
bij het inzetten van theater voor empowerment

DEEL I PROJECTBESCHRIJVING

Projectbeschrijving.....	3
<i>Doel</i>	3
<i>Uitgangspunt</i>	3
<i>Resultaat</i>	3
<i>Community Art</i>	3
<i>Mijn naam is Aicha</i>	3
<i>Uitvoering en evaluatie</i>	4
<i>Kosten</i>	4

DEEL II METHODISCHE HANDREIKINGEN

Hoofdstuk 1 Community Art als methodiek	5
<i>Voorwaarde: gemotiveerd en vrijwillig</i>	5
<i>Begeleidingsstructuur</i>	5
Hoofdstuk 2 Werving	7
<i>Criteria voor de werving</i>	7
<i>Empowerment</i>	7
<i>Informatiebijeenkomst</i>	8
Hoofdstuk 3 Ontwikkeling scène	9
<i>Praktische voorwaarden vooraf</i>	9
<i>Inhoud van de scène</i>	9
Hoofdstuk 4 Thema's en improvisatieopdrachten	12
<i>Voorbeelden van improvisatieopdrachten</i>	12
Hoofdstuk 5 Uitvoering	15
<i>Van tevoren</i>	15
<i>Op de dag zelf</i>	15
<i>De première</i>	16
Colofon	17

DEEL 1 PROJECTBESCHRIJVING

Projectbeschrijving

In 2008 en 2009 is het project win-WIN uitgevoerd in Nijmegen. Dit project werd gesubsidieerd door de gemeente Nijmegen en is uitgevoerd door Elan, expertisecentrum voor integratie, participatie en emancipatie.

Doel

Doel van het project win-WIN was het werven van allochtone vrouwen voor een inburgeringscursus en hen te activeren tot maatschappelijke participatie. Het betreft een groep vrouwen die zich tot nu toe niet aangesproken voelde en via de gebruikelijke kanalen voor werving niet bereikt werd.

Uitgangspunt

Een belangrijke boodschap die in het project win-WIN werd uitgedragen, was dat iedereen het waard is om in zichzelf te investeren. Door een taalcursus te volgen, een opleiding te doen, actief te worden buitenshuis als vrijwilliger, of op de arbeidsmarkt. Een uitgangspunt daarbij is dat iedereen een eigen verantwoordelijkheid heeft in die investering in zichzelf: door verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen ontwikkeling en die van de kinderen, familie en omgeving en door eigen problemen op te lossen (bijvoorbeeld door een verwijzing te vragen naar de geëigende instanties).

Resultaat

Elan is er in geslaagd deze vrouwen wèl te bereiken, door een mix van innovatieve wervingsmethoden in te zetten. Tijdens het project zijn ruim driehonderd vrouwen bereikt en toegeleid naar een voor hen geschikt aanbod voor activering, inburgering en werk.

Community Art

Een van de wervingsmethoden die is ingezet, was het ontwikkelen van een theaterscène volgens de methodiek van Community Art (zie Deel II, [Hoofdstuk 1 Community Art als methodiek](#)). Community Art is een werkvorm waarbij spelers, met betrokkenheid tot het thema, worden gevraagd om onder begeleiding met elkaar te praten en te spelen om het dan later in een herkenbare theatervorm in beeld te brengen en te delen met de publieksdoelgroep.

Door de ervaringen met Community Art vast te leggen in deze projectbeschrijving en handreikingen te geven voor de uitvoering, wil Elan anderen inspireren om zelf Community Art in te zetten voor het bereiken en empoweren van een specifieke doelgroep.

Mijn naam is Aicha

Voor het onderdeel Community Art is een kleine groep van vrouwen met verschillende nationaliteiten en taalachtergronden, onder leiding van een spelbegeleider/regisseur en een productie leider/agogisch medewerker van het project win-WIN, gewerkt aan de theaterscène *Mijn naam is Aicha*. Een scène met als thema: hoe kun je je isolement doorbreken?

Mijn naam is Aicha

De scène die wordt opgevoerd, vertelt het verhaal van Aicha, die als jonge vrouw naar Nederland komt. Ze komt terecht op de twaalfde etage van een flat in een buitenwijk. Ze krijgt geen contact met anderen en denkt dat haar verblijf tijdelijk is.

Na vele jaren komt het inzicht dat ze nooit voorgoed zal terugkeren naar haar geboorteland. Ze zit gevangen tussen twee werelden en in geen van beide voelt ze zich thuis. Ze schaamt zich omdat ze zich niet in haar eentje kan redden. Ze is bang voor de mening van de mensen uit haar naaste omgeving, als ze iets zou doen wat niet gebruikelijk is. De spelers laten zien welke dilemma's haar positie met zich meebrengt.

Uiteindelijk onderneemt de nu veel oudere Aicha toch stappen om haar isolement te doorbreken.

De scène werd dóór allochtone vrouwen vóór allochtone vrouwen gespeeld. Het ontwikkelen van de scène betekende al een belangrijke ontwikkeling voor de vrouwen van de theatergroep zelf: het maakt emoties en ervaringen los en genereert een dialoog waardoor de vrouwen inzicht krijgen in hun eigen situatie en die van de ander. Een specifieke doelgroep, allochtone vrouwen in een relatief isolement, werd bereikt, geïnspireerd en empowered.

Uitvoering en evaluatie

De scène is verschillende keren opgevoerd voor een publiek van genodigden: vrouwen uit de doelgroep en beroepskrachten. Voor beroepskrachten was de uitvoering een middel voor bewustwording en deskundigheidsbevordering. Voor vrouwen uit de doelgroep was de scène herkenbaar en confronterend. De scène was een goede manier om aansluitend het gesprek aan te gaan over het isolement van vrouwen. Voor de spelers geldt zonder uitzondering dat deelname aan het proces van Community Art een verrijkende ervaring geweest. Het heeft hen gesterkt in hun eigen kracht en een belangrijke bijdrage geleverd aan hun ontwikkelingsproces.

Kosten

In het win-WIN-project is een periode van vier maanden uitgetrokken voor het hele proces van werving, repetities en uitvoeringen. De totale kosten van € 10.000, waren als volgt opgebouwd.

Regisseur / spelleider: €5.000,-

- voorbereiding en uitvoering van de wervingsbijeenkomsten (2)
- afnemen interviews
- schrijven en bijstellen van de scène
- voorbereiding en uitvoering van de repetities (incl. reis- en materiaalkosten)
- overig overleg

Agogisch medewerker: €3.500,- (aanstelling 8 uur gedurende vier maanden, incl. reiskosten)

- organisatie werving, repetities en uitvoeringen
- begeleiding groep en individuele spelers
- contacten regisseur en projectleiding
- verslaglegging bijeenkomsten en repetities
- publiciteit / werving / PR-materiaal, foto's en video's en powerpointpresentatie

Overige kosten €1.500,-

- huur repetitieruimte, catering, overige materiaalkosten, reiskosten spelers.

Aantal bijeenkomsten:

- 2 wervingsbijeenkomsten
- 8 repetities en daarnaast 4 repetities voorafgaand aan de 4 voorstellingen (inclusief try-out)
- 1 evaluatiebijeenkomst
- 8 vergaderingen / overleg: 5 x regisseur - projectleiding, waarvan 2 samen met theatergroep, 3x regisseur - agogisch medewerker, waarvan 1x met projectleider.

DEEL II   METHODISCHE HANDREIKINGEN

Hoofdstuk 1   Community Art als methodiek

Community Art is een vorm van theater waarbij een maatschappelijk thema centraal staat. De voorstelling wordt (vaak) gespeeld door amateurs die soms voor het eerst toneel spelen. Toneelervaring is niet nodig, wel een duidelijke betrokkenheid bij het thema.

Het thema wordt uitgewerkt en in beeld gebracht aan de hand van eigen ervaringen van de spelers. Het vertellen en spelen over hun ervaringen brengt bij de spelers een proces van bewustwording en emancipatie op gang. Daarnaast hebben deze ervaringen, omgezet in een professionele theatervoorstelling, het doel om bij het publiek herkenning en erkenning van een bepaalde problematiek te bewerkstelligen. De voorstellingen beogen dus iets teweeg te brengen bij zowel de spelers als bij het publiek. De artistieke ambities van de makers zijn gericht op dat hoofddoel. Community Art is boeiend, ontroerend en onderhoudend toneel met een maatschappelijk doelgroepgericht gerelateerd thema en met een artistieke ambitie.

Voorwaarde: gemotiveerd en vrijwillig

De methodiek van Community Theater, zoals ontwikkeld en toegepast voor een specifieke doelgroep, is heel bruikbaar voor activering van de doelgroep allochtone vrouwen. Het is ook een toegankelijke methodiek, omdat niet alleen de taal maar ook het gevoel en de ervaringen een belangrijke bron zijn waaruit geput wordt.

Om een Community Art scène te kunnen realiseren met een specifieke groep is het een voorwaarde dat de spelers gemotiveerd en vrijwillig meedoen. Dat is het fundament waar Community Art op moet en kan bouwen. De theatermethodiek kan een confrontatie zijn met de eigen grenzen en belemmeringen van de spelers en met hun angsten en onzekerheden.

Er kunnen ook andere factoren meespelen. Sociale druk (wat denken en vinden anderen van mij), familie-eer (wordt dit door mijn omgeving als positief of als negatief ervaren) en sociale controle (mag dit van mijn vader, mijn man, mijn schoonmoeder). Het moge duidelijk zijn dat de eigen keuze, steun en veiligheid in de groep belangrijke elementen zijn. Ook al hebben de leden van de theatergroep zélf gekozen voor deelname, het is uitermate belangrijk dat spelers in eigen tempo stappen kunnen zetten. De methodiek is voor een grote groep toepasbaar. Het is echter níet vanzelfsprekend dat de spelers ook allemaal kunnen en willen optreden buiten de veiligheid van de eigen groep en de eigen ruimte tijdens de repetities. Voor een deel van de vrouwen is het fenomeen optreden een brug te ver. Voor anderen zijn kleine stappen nodig: optreden voor familie en bekenden, optreden voor andere, deels onbekende allochtone vrouwen, optreden voor een etnisch gemengd vrouwenpubliek etc.

Begeleidingsstructuur

In de ontwikkeling en begeleiding van Community Art zijn er twee belangrijke functies, die in het project win-WIN door twee personen werden uitgevoerd.

1.   **Schrijver / spelbegeleider / regisseur**

Taken: de vrouwen begeleiden in het spel, bedenken van spelopdrachten rond het thema, toneeltekst schrijven, regie van de scène en vormgeving.

2. **Agogisch medewerker / productieleider**

Taken: werving, informatie geven, aanspreekpunt zijn voor de spelers, organisatie van repetities en uitvoering, aanspreekpunt en samenwerkingspartner van de regisseur, schrijven van een kort procesverslag van iedere bijeenkomst.

De professionaliteit van zowel de regisseur als van de agogisch medewerker (en van eventuele andere kunstdisciplines die er bij betrokken worden) is van groot belang om de vaak persoonlijke verhalen en ervaringen van de spelers om te kunnen zetten naar een mooie, heldere en integere tekst met een theatervorm die aansluit bij de doelgroep.

De agogisch medewerker begeleidt de groep vanuit een agogische beroepshouding en volgt en ondersteunt de groepsdynamiek. Indien nodig regelt de agogisch medewerker ook nazorg voor de spelers.

Hoofdstuk 2 Werving

Wat zijn de doelen en wie is de doelgroep? Welke problematiek wil je voor het voetlicht brengen en wat zal dit vragen van de spelers? Het is belangrijk om deze zaken duidelijk te hebben voordat je gaat werven. Verder is het belangrijk om niet alleen je vraag maar ook je aanbod duidelijk te hebben: wat heb je te bieden? Hoe inspireer en motiveer je aspirant-spelers om aan dit specifieke project deel te nemen?

Criteria voor de werving

Voor de scène *Mijn naam is Aicha* werd gezocht naar zes tot tien vrouwen met diverse culturele achtergronden, die de problematiek van isolement herkenden en hier zelf al een ontwikkeling in hebben doorgemaakt.

Vrouwen die zelf hebben ervaren, of herkennen

- wat angst en onzekerheid is,
- dat niemand op ze zit te wachten,
- hoe het is om de taal niet goed te spreken,
- dat er meer mogelijk is dan ze dachten, omdat ze een gebrek aan kennis hebben
- dat zij zichzelf op de laatste plaats stellen, omdat ze anderen (man, kinderen) altijd belangrijker vinden om tijd en geld in te investeren,
- hoe mensen zich als slachtoffer opstellen; de overtuiging hebben dat anderen verantwoordelijk zijn voor hun ellende en de oplossing hiervan.

Vrouwen die als motivatie hebben dat ze

- het leuk vinden om ook andere vrouwen te motiveren en te enthousiasmeren en om te investeren in zichzelf,
- het leuk vinden en het een uitdaging vinden om toneel te (leren) spelen met andere vrouwen,
- het een uitdaging vinden om samen met een regisseur de boodschap te vertalen in een scène die kan worden uitgevoerd tijdens een voorlichting of activiteit,
- deel kunnen nemen aan repetities en ingezet kunnen worden bij uitvoeringen (alles in overleg).

Duidelijk moet zijn wat van de spelers verwacht wordt:

- deelname aan de repetities en voorstellingen; nooit zonder afmelden wegblijven,
- respect naar de andere spelers en voor het groepsproces,
- een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de sfeer en gevoel van veiligheid,
- open communicatie.

Empowerment

De repetities en de voorstellingen kunnen alleen al in praktisch opzicht een behoorlijk beslag op de tijd van de spelers leggen. Om dit voor zichzelf én de omgeving te verantwoorden zal duidelijk moeten zijn wat het hen zelf kan opleveren. Daarom zijn ook de volgende punten belangrijk.

Wat kan het de spelers zelf opleveren:

- stilstaan bij hun eigen dromen en doelen,
- stilstaan bij wat ze al bereikt hebben en hoe ze dat voor elkaar hebben gekregen,
- benoemen wat hen (nog) niet gelukt is, wat hun belemmeringen zijn,

- bedenken wat ze nodig hebben om stappen vooruit te zetten,
- bedenken wie hen kan helpen en adviseren.

Het bespreken en benoemen van de persoonlijke motivatie van spelers:

- wat is hun persoonlijke motivatie om deel te nemen aan dit project?
- wat kunnen zij als speler bijdragen aan het verbeteren van het leven van andere vrouwen?
- hoe kunnen zij andere vrouwen helpen en motiveren om hun dromen en doelen te bereiken?
- wat kunnen anderen leren van hun ervaringen?

Benoemen wat het project spelers te bieden heeft:

- een activiteit waarbij de spelers meer over zichzelf kunnen leren en zichzelf kunnen ontwikkelen,
- het leren van een nieuwe werk- en expressievorm namelijk theater,
- aanzien in de eigen familie, gemeenschap, wijk, stad.

En mogelijk ook:

- een certificaat van deelname,
- kinderopvang,
- reiskostenvergoeding.

Informatiebijeenkomst

Het is van belang om te checken of iedereen die mee wil doen ook daadwerkelijk voldoet aan de belangrijkste criteria die gesteld zijn aan de spelers. Het is daarom raadzaam een informatiebijeenkomst te organiseren, voordat de groep definitief samengesteld wordt.

Deze bijeenkomst heeft als doel om spelers te informeren over het theaterproject, wederzijds kennis te maken met het thema, maar ook kennismaken met het toneelspelen op zich.

Houd er rekening mee dat de kans groot is dat er in deze fase alsnog spelers afvallen, omdat voor sommige geïnteresseerden zal blijken dat ze het toneelspelen té eng vinden.

Alle bovengenoemde punten kunnen zowel tijdens een informatiebijeenkomst aan bod komen, als in de eerste repetitie. Deels vormen ze ook een rode draad in de ontwikkeling van de scène.

Hoofdstuk 3 Ontwikkeling scène

Om een scène te kunnen maken heb je verhalen nodig over eigen ervaringen die met het thema 'isolerend van vrouwen' te maken hebben. Om verhalen naar boven te krijgen is veiligheid in de groep nodig. Om deze veiligheid te creëren is het nodig onderstaande praktische en inhoudelijke voorwaarden te regelen.

Praktische voorwaarden vooraf

Repetitieruimte

- Licht op een niet te grote afstand van huis, liefst in de woon- en leefomgeving van de spelers en goed bereikbaar.
- Is in een veilige omgeving.
- Biedt voldoende ruimte om vrij te bewegen en te leren de ruimte te gebruiken in het spel.
- Is voorzien van een koffie- en theegelegenheid.

Repetitietijden en aanwezigheid

- In overleg met de groep spelers, bijvoorbeeld onder schooltijd.
- Het rooster van de repetities en de aanwezigheid is een goed punt om te bespreken met de groep voordat de repetities beginnen.

Afspraken

Aanwezigheid kun je niet afdwingen, maar 'ja' zeggen tegen het project betekent ook een verantwoordelijkheid voor het proces en voor de groep. Je kunt gemaakte afspraken eventueel als een 'contract' doornemen en uitdelen.

Maak duidelijke afspraken met de groep, bijvoorbeeld:

- wat inlooptijd is en wanneer de repetitie echt begint,
- dat spelers zich altijd afmelden bij verhindering en bij wie,
- dat kinderen niet mee komen naar de repetitie
- dat mobieltjes uitstaan (geef bijvoorbeeld het nummer van de agogisch medewerker / productie-leider door voor noodgevallen aan het thuisfront),
- dat spelers een vervoersprobleem bijtijds melden, zodat het geen belemmering hoeft te zijn om te komen.

Overig

Regel zo nodig en zo mogelijk kinderopvang en reiskostenvergoeding, zodat deze zaken geen belemmering vormen voor deelname.

Structureer de begeleiding en zorg dat er begeleiding beschikbaar is bij vragen en problemen.

Denk aan het maken van foto's en maak als het kan videonames.

Inhoud van de scène

Een uitgebreide kennismaking, zowel met de regisseur en productie-leider als met elkaar. Een werkvorm kan zijn dat spelers in tweetallen een gesprek voeren over wat ze kwijt willen over zichzelf. Daarna vertelt de een het verhaal over de ander in de groep.

Het jezelf kunnen verbinden met de groep en de groepsleden vraagt om specifieke aandacht voor dit proces. Daarom is het belangrijk om iedere repetitie informeel te beginnen en ruimte te geven voor persoonlijke verhalen en belevenissen waardoor de groepsleden zich er thuis gaan voelen.

Het delen van soms intieme ervaringen en belevenissen verhoogt de veiligheid in de groep, onder voorwaarde dat er respect is voor emoties, sprake is van onderlinge ondersteuning en goede begeleiding van het groepsproces.

Opbouw van de repetitie

- Bij iedere repetitie was er bij aanvang koffie met iets lekkers en werd gesproken over van alles wat de vrouwen bezighield; in het gesprek werd daarbij steeds meer gefocust op een thema.
- In algemene zin werd een gesprek gevoerd over het thema van waaruit gespeeld zou gaan worden. Zorg dat je leuke algemene vragen hebt over het thema of een krantenartikel, foto, een verhaal, een ervaring van een groepslid etc.
- Een warming-up in de kring is een vast element. Het bestaat uit het maken van kleine bewegingen op muziek, spiegelen, stemoefeningen en kleine oefeningen om emotie te ervaren en uit te beelden. Daar kan later dans en zang bij. Deze warming-up zoveel mogelijk bij iedere repetitie gebruiken.
- Verhalen en ervaringen komen niet alleen al pratende naar boven, maar ook al spelende. Als je te lang wacht kan de drempel om te spelen alleen maar groter worden. De meeste spelers kunnen verassend improviseren met opdrachten die qua inhoud of beeld herkenbaar zijn en dicht bij huis liggen.
- Muziek tijdens de warming-up maar ook tijdens de improvisatieopdrachten werkt goed, omdat muziek de zintuigen, de emotie en het gevoel prikkelt.
- Laat de spelers ook eigen materiaal meebrengen zoals gedichten, muziek, kleding en eigen tekst en liedjes laten schrijven. Zo vraag je niet direct een verhaal te vertellen maar om dat via een gedicht, muziek of lied te doen. Als voorbeeld een couplet van een lied van een van de speelsters, dat ook in de scène is gekomen:

*He, jij vrouw uit mijn land
Hoe ben jij in dit vreemde land gekomen
Een vreemd land met moeilijke taal
He, jij vrouw uit mijn land*

Warming up

Aandachtspunten om te komen tot een optimale scène

Bij het verzamelen van materiaal en ideeën die uit de gesprekken en de improvisaties komen, is de zin: "Met wie en voor wie maken we de scène en wat is het doel" de kapstok waar alles aan opgehangen wordt om tot een optimale scène te komen. Alles wat ter tafel komt en wat spelers kwijt willen, levert bovendien voor een goede luisteraar - lees de regisseur - veel materiaal en inspiratie op voor het spel en voor de scène.

Houd de volgende punten in het oog:

- Wat kunnen de spelers aan? Wat is het spelniveau? Wie kan welke rol spelen?
- Wat kan je überhaupt vragen van de spelers aan taal, beweging, inleving, zodat je de lat niet te hoog legt en ook niet te laag. Zoek naar een goede balans.
- Wat is de doelgroep waar de scène voor gemaakt wordt. Houd er rekening mee dat het publiek mogelijk de Nederlandse taal slecht beheerst; werk dus veel met beeldtaal als je verwacht dat dat zo is.
- Het doel is om in dialoog te gaan over het thema 'vrouwen in isolement' dus is het de bedoeling dat de scène prikkelt en iets losmaakt bij het publiek.
- De scène is herkenbaar voor de doelgroep.
- De scène wordt gespeeld in intieme kleine ruimtes, dus een eenvoudig decor.
- De scène mag ongeveer 15 minuten duren, dus moet het kort maar krachtig zijn.

De input voor de uiteindelijke scène komt vooral uit de repetities met de groep

- Wat zijn de mooiste, de krachtigste, meest bruikbare scènes en momenten die de groep gespeeld heeft tijdens de repetities.
- Gedurende het repetitieproces is het raadzaam om alles bij te houden en in een verslag te verwerken: van improvisaties tot groepsproces. Schrijf alle ideeën die ontstaan in de repetitieruimte, op straat, tijdens het lezen, film kijken etc.
- Uit al die ideeën, met bovenstaand rijtje in gedachten, kan de scène geschreven worden. Het idee voor de scène kan al ontstaan in de eerste weken en daarna blijft het idee door de repetities groeien en veranderen.

Hoofdstuk 4 Thema's en improvisatieopdrachten

Dit hoofdstuk vormt een uitstapje dat als voorbeeld kan dienen hoe je vanuit improvisaties materiaal verzamelt voor de definitieve scène.

Door te luisteren en te kijken naar de spelers als het over het uitgangsthema gaat, kun je subthema's destilleren voor improvisatie-opdrachten die uitgespeeld worden. Het gaat het nog niet om het artistieke niveau, maar om het spel en alles wat in de improvisaties naar voren komt. Het is een methode om materiaal te verzamelen en inspiratie te krijgen voor de uiteindelijke scène, die je als spelleider / regisseur gaat schrijven.

Voorbeelden van improvisatieopdrachten

1. Over het thema taal

Voorbeelden die de vrouwen gaven waar je tegenaan loopt als je de taal niet kent:

- alleen contact met mensen uit je eigen cultuur,
- geen boodschappen kunnen doen,
- de dokter niet kunnen bellen,
- geen oudergesprekken op school kunnen voeren,
- niet kunnen communiceren met vriendjes en vriendinnetjes van je kinderen,
- niet alleen weg kunnen,
- eenzaamheid en isolement.

Improvisatieopdracht

Een vrouw is ziek. Zij kent een paar woorden Nederlands. Ze is alleen thuis en gaat de dokter bellen.

Spel

Er ontstaat een scène waarin we zien dat de vrouw belt naar de dokter. Ze krijgt de doktersassistente aan de lijn die haar niet of verkeerd begrijpt. De vrouw gaat naar de buurvrouw met de telefoon maar die spreekt ook nauwelijks Nederlands. De verwarring bij de assistente en de vrouw wordt alleen maar groter. Uiteindelijk belt de vrouw 112 omdat ze dat nummer kent en er komt een ambulance. De vrouwen hebben een scène gespeeld die zowel ontroerend, pijnlijk als hilarisch werd, omdat het vanuit eigen ervaring gespeeld werd.

Deze improvisatie is niet in de uiteindelijke scène gekomen maar is wel een inspiratiebron geweest.

2. Over het thema sociale controle

Voorbeelden die vrouwen gaven over de sociale controle binnen eigen cultuur waren:

- de vele roddels wanneer iemand iets doet wat niet binnen de cultuur of familie past voor vrouwen, zoals autorijden, hoofddoek af of op, vriendschappen, opvoeding van kinderen, roken, kleding, werken etc.

Improvisatieopdracht

Een vrouw die iets doet wat de anderen raar zullen vinden en hoe de andere vrouwen daar op reageren.

Spel

Er ontstaat een scène waarin vrouwen op een rijtje zitten die allemaal dezelfde handeling verrichten. Een vrouw stopt met de handeling en gaat op de muziek die gespeeld wordt dansen. De andere

vrouwen kijken en zoeken contact met elkaar. Ze roddelen en lachen om wat de vrouw doet. De een laat haar jaloezie doorschemeren en wil eigenlijk ook wel maar durft niet, een ander laat schaamte zien, terwijl weer een ander wel wil, maar niet mag meedoen. De vrouw die danst kruipt door de roddels terug in haar schulp.

Een herkenbare improvisatie voor iedereen. Deze improvisatie is in de kern het hart geworden van de uiteindelijke scène. De improvisatie roept discussie op over de vraag waarom vrouwen in isolement blijven zitten. De redenen die genoemd worden, worden later in de uiteindelijke scène opgenomen zoals:

- ik mag niet van mijn man / kinderen / familie,
- ik ben te oud, de trein is voorbij,
- wie zit er op mij te wachten?
- ik moet er voor mijn kinderen zijn,
- ik schaam mij,
- ik kan niet leren / ik ben dom,
- het past niet in de cultuur of het geloof.

3. Over het thema dromen en verlangens

Laat de vrouwen op een briefje dromen en verlangens schrijven, die – volgens hen - vrouwen die in een isolement zitten hebben.

Voorbeelden van enkele dromen en verlangens:

- zelf geld in de tas hebben,
- naar een vriendin kunnen gaan,
- alleen naar de dokter of tandarts kunnen,
- een opleiding volgen en dan in de toekomst terug naar eigen land om arme kinderen te helpen,
- rijbewijs halen,
- vrijheid hebben en niet meer de waarheid hoeven te verbergen,
- onder de controle uit komen,
- chatten met andere vrouwen,
- op vakantie kunnen naar je land van herkomst omdat je heimwee hebt,
- kinderen uit het land van herkomst hier naar toe halen,
- groot politicus of actrice worden.

Improvisatieopdracht

Met muziek op de achtergrond hebben de vrouwen hun lijstje voorgelezen. Dit lijstje werd tegelijkertijd vertaald door aan andere vrouw die achter haar stond in de taal uit het land van herkomst.

Spel

Het werden krachtige beelden door de opstelling van de vrouwen, de muziek en de taal. Hier laat je zien en ervaren aan de vrouwen wat de kracht is van taal en wat vooral ook beelden voor zeggingskracht hebben.

Bovenstaande is in de uiteindelijke scène gekomen door een vrouw de verlangens uit te laten spreken tegen de andere vrouwen.

4. Over het thema isolement

Improvisatieopdracht

Schrijf een kort verhaal over een vrouw die naar Nederland komt en daar in een isolement raakt en er later weer uitkomt.

Spel

De vrouwen hebben korte verhalen geschreven. Sommigen verzonnen verhalen en anderen schreven over hun eigen situatie of die van hun moeder. Ze hebben de verhalen voorgelezen en tijdens het voorlezen was er veel herkenning en kwamen er nog meer verhalen los.

Als regisseur kun je zien, horen en zelf ervaren welk verhaal, welk moment raakt en ontroert. Het verhaal van een van de speelsters over haar moeder Aicha raakte iedereen en was herkenbaar. Deze signalen zijn voor de regisseur belangrijk om op te slaan, omdat het vaak om materiaal gaat wat goed te gebruiken is. Dit verhaal is het uitgangspunt geworden voor de uiteindelijke scène (zie pag. 3 en 4 [Mijn naam is Aicha](#)).

Repetitie

Hoofdstuk 5 Uitvoering

De overgang van repetitie naar spelen voor publiek is groot. Om dat te ondervangen kun je af en toe al iemand uitnodigen bij de repetities om te komen kijken. Het voordeel hiervan is dat de spelers al een beetje wennen dat er 'vreemden' bij zijn. En (integere) toeschouwers kunnen extra motiverend werken voor de spelers.

De regisseur kijkt ook weer eens door andere ogen naar de spelers en de productie en krijgt reacties op wat helder is en wat nog onduidelijk is.

Als je iemand uitnodigt tijdens de repetities, maar ook voor een try-out met meerdere mensen, is het verstandig om van te voren voor te bereiden wat je wilt vragen aan de toeschouwers en dit voorafgaand aan de voorstelling met hen te bespreken. Als je dit niet doet loop je de kans zoveel reacties te krijgen dat het frustrerend kan zijn voor regisseur en spelers (als ze bij het nagesprek aanwezig zijn).

Van tevoren

De voorbereiding voor een try-out en de première (pr, uitnodiging en praktische organisatie) lag in handen van de productie leider en vertegenwoordigers van de lokale welzijnsorganisatie. De productie leider heeft contact gezocht met organisaties die de doelgroep kennen waarvoor de scène bedoeld is. De welzijnsorganisatie heeft uit dit contact een middag georganiseerd voor alle vrouwen uit de wijk. Voor de werving zijn vrouwen persoonlijk benaderd en er is een flyer gemaakt en opgehangen op locaties waar vrouwen komen die tot de doelgroep behoren (winkels, dokterspraktijk, consultatiebureau, moskee, rommelmarkten etc.).

Andere afspraken

- Regel wie de rol van gespreksleider op zich neemt na het spelen van de scène. In het Nijmeegse project was dat bij de première iemand van de welzijnsorganisatie. In voorstellingen daarna heeft een speelster deze functie vervuld.
- Maak ook afspraken over de rol van de spelers na de uitvoering van de scène. Blijven zij bij de discussie? Mag het publiek vragen stellen aan de vrouwen?
- Kinderen mochten niet aanwezig zijn bij de uitvoering. Dit moet vooraf bekend zijn. Kinderen kunnen eventueel opgevangen worden in de crèche.

Op de dag zelf

- Spreek als regisseur ruim op tijd af zodat niemand hoeft te stressen. Er zijn altijd onverwachte dingen die op zo'n dag nog moeten gebeuren.
- Leg alles wat gedaan moet worden op de dag in een 'draaiboek' vast en neem dit aan het begin van de dag door met de groep.
- Het is vaak nodig om nog een keer goed te repeteren op de uitvoeringsdag, omdat de spelers in de dagen daarvoor niet met de scène bezig zijn geweest.
- De meeste spelers zullen zenuwachtig en gespannen zijn. Als de repetitieruimte ook de ruimte is waar de première plaatsvindt, geeft dit de spelers het gevoel van 'thuisvoordeel'. Ook van tevoren samen lunchen draagt bij aan een goede sfeer.
- Zorg dat iedereen vol vertrouwen het toneel op gaat. Doe een gezamenlijke korte warming-up in de vorm van bewegen, dansen, zingen, tekst etc.
Een ontwapenend element kan zijn om alle spelers vooraf aan de voorstelling een klein presentje te geven met een wens. Ze hebben als groep al een prestatie geleverd.

- Schep veiligheid: als er iets mis gaat tijdens de uitvoering kan de groep (bij voorkeur) of de regisseur dit opvangen.

De première

Het programma was als volgt opgebouwd:

- introductie
- uitvoering scène (zie pag. 3 en 4 [Mijn naam is Aicha](#))
- evaluatie met het publiek
- discussie en dialoog met publiek en spelers.

Rozen na afloop van de première

Het verhaal van Aicha is na de première nog verscheidene keren opgevoerd, maar nooit in een openbare voorstelling, omdat de scène met een duidelijk doel en een specifiek publiek voor ogen gemaakt is. Onervaren spelers moet je te allen tijde beschermen tegen publiek waar deze scène niet voor bedoeld is.

Colofon

Script en regie
Marian van Hoof

Projectleider win-WIN
Jolanda Bekker (Elan)

Tekst methodiekbeschrijving
Jolanda Bekker en Henriëtte Neuijen (Elan)

Foto's
Maria Rodriguez (productieleider / agogisch medewerker)

Met dank aan de actrices: Birgül, José, Zeliha, Hayat, Rachida, Samira en Rhoda

Arnhem, januari 2012

© Elan, expertisecentrum voor integratie, participatie en emancipatie